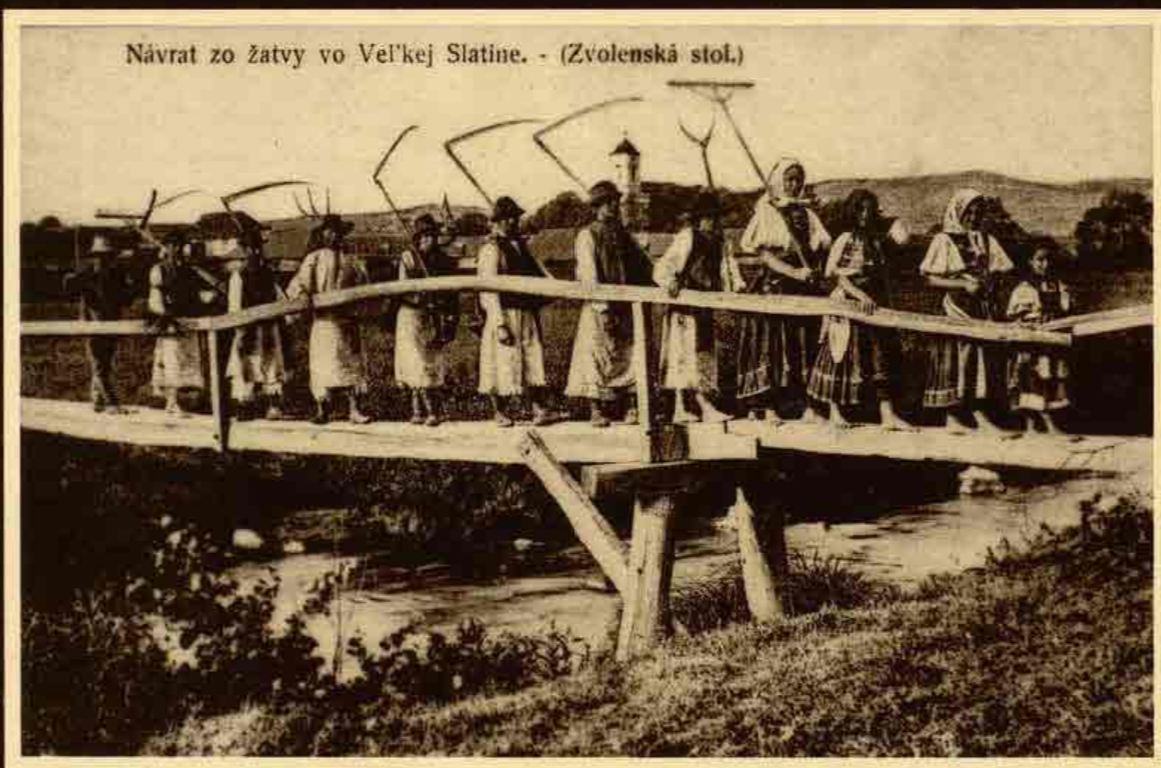


Slovenský národopis

1-2
38-1990



- Na obálke:* 1. strana: Návrat zo žatvy. Prvá pol. 20. stor., Zvolenská Slatina, okr, Zvolen. Foto P. Socháš
4. strana: Pozvánky na zábavy v Pezinku. K článku K. Popelkovej: Spoločenské príležitosti stretávania sa obyvateľov malého mesta v medzivojnovom období. Foto H. Bakaljarová

Na príprave čísla spolupracovali PhDr. Gabriela Kiliánová a PhDr. Peter Salner, CSc.

HLAVNÁ REDAKTORKA
Božena Filová

VÝKONNÁ REDAKTORKA
Zora Vanovičová

REDAKČNÁ RADA

Ján Botík, Soňa Burlasová, Václav Frolec, Viera Gašparíková, Emília Horváthová, Soňa Kovačevičová, Igor Krištek, Milan Leščák, Ján Michálek, Ján Mjartan, Štefan Mruškovič, Viera Nosálová, Antonín Robek, Peter Slavkovský, Viera Urbancová

Slovenský národopis

ČASOPIS SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED

VEDA

VYDAVATELSTVO SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED

BRATISLAVA

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.cceol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)

European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

OBSAH

K FUNKCII SPOLOČENSKÝCH SKUPÍN PRI FORMOVANÍ SPOLOČENSKÉHO VEDOMIA A SPÔSOBU ŽIVOTA – HISTORICKÉ A ETNO-KULTÚRNE ASPEKTY

Filová, Božena: O etnografickom výskume spoločenských skupín	8
Širovátka, Oldřich: Skupina, lid a národ v koncepcii folklóru	13
Jakubíková, Kornélia: Pohlavná a veková diferenciácia v svadobných obyčajoch na Slovensku	19
Nikoličová, Desanka: Autorita a socializácia jednotlivca v rodine	29
Radovanovičová, Miljana: Problematika socializácie v srbskej etnografii 19. a prvej polovice 20. storočia	35
Ratica, Dušan: Miesto starých ľudí v rodinnom a spoločenskom živote slovenskej dediny	39
Onderčaninová, Andrea: Spoločenské kontakty starých ľudí v súčasnosti	45
Beněš, Bohuslav: K vlivu tradície na vznik a formovanie skupín v dětských folklórnych souborech	51
Profantová, Zuzana: Generácia ako determinanta v transmisii a tradícii folklórneho žánru	55
Slavkovský, Peter: Sezónni robotníci ako sociálna skupina	65
Kalavský, Michal: Spoločenský pôvod remeselníckych učňov a zmluvné vzťahy v rokoch 1889–1938 vo vybraných oblastiach Slovenska	71
Čukan, Jaroslav: Funkcie podporného spolku v baníckej obci	83
Kardošová, Monika: Živnostníci ako profesionálna skupina a ich význam pre spoločenský život mesta v medzivojnovom období	91
Darulová, Jolana: Odras sociálnych skupín v ľudovej próze	99
Habovštiak, Anton: Tajný jazyk hornooravských predavačov plátna ako prejav ich skupinovej odlišnosti	103
Bandić, Dušan: K výskumu hodnotových orientácií vedeckej ustanovizne ako špecifickej spoločenskej skupiny	111
Frölec, Václav: Mikrostruktúra tradičného lokálneho spoločenství v Čechách a na Moravě v 19. storočí	117
Kovačevićová, Soňa: Spolkový život v Liptovskom Mikuláši v rokoch 1830–1945	135
Langer, Jiří: Význam sociálneho prostredia pre kultúrne diferenciácie v sídelnom vývoji	150
Podoba, Juraj: Odras sociálnej štruktúry na vý-	

voji stavebnej kultúry a bývania na slovenskom vidku	160
Štibrányiová, Tatiana: K problematike teritoriálnych skupín (na príklade kopaničiarskej obce Valaská Belá)	167
Méryová, Margita: Veková a sociálna diferenciácia lokálneho spoločenstva (na príklade tanečného života)	173
Kandert, Josef: Funkcie tzv. lepších rodín ve vytváření hodnotových systémů středoslovenské vesnice	181
Škovierová, Zita: Súčasná funkcie susedských skupín	184
Paríková, Magdaléna: Miesto a funkcie služobníctva v lokálnom spoločenstve	191
Chorváthová, Lubica: K otázke vplyvu cirkevného života na formovanie záujmových skupín lokálneho spoločenstva Slovenska v prvej polovici 20. storočia	194
Popelková, Katarína: Spoločenské príležitosti stretávania sa obyvateľov malého mesta v medzivojnovom období	199
Beňušková, Zuzana: Profesia pôrodných báb v kultúrohistorickom kontexte	205
Falfánová, Lubica: Družstevný obchod a lokálna spoločnosť	215
Sulitka, Andrej: K diferenciácii folklórnych tradícií zanikajúceho lokálneho spoločenstva v národnostne zmiešanej oblasti	224
Míchaľova, Káťa: Potulní speváci-žobráci ako sociálna skupina a ich funkcie v spoločnosti	230
Kiliánová, Gabriela: Žobráci ako spoločenská skupina a jej vzťahy k lokálnemu spoločenstvu	237
Luther, Daniel: Bratislavské korzo v minulosti	247
Vanovičová, Zora: K spoločenskej funkcii folklórnych humoristických postáv v meste	253
Svecová, Soňa: Funkcia spoločenského vedomia v utváraní a existencii etnografických skupín Slovenska	257
Marušiaková, Jelena: Malé etnické skupiny – pokus o vnútornú klasifikáciu	262
Dubayová, Mária: K problematike vzťahov cigánskej lokálnej a cigánskej etnickej skupiny	274
Mann, Arne B.: Výber manželského partnera u Cigánov-Rómov na Spiši	278
Salner, Peter: Na margo kolokvia	285
DISKUSIA	
Leščák, Milan: Etnofilm Čadca – poznámky retrospektíve	287
Urban, Marian: Filmy o ľudovej kultúre a Etnofilm Čadca	292

Luther, Daniel: Vedecký film a videozáznam na Etnofilme Čadca	294
Lužica, René: Etnofilm a televízne programy o ľudovej kultúre	295
Diskusia na voľnej tribúne Etnofilmu Čadca 1988	298
Záverečný protokol	300
ROZHLADY	
Za Emou Markovou (Jarmila Paličková-Pátková)	302
Pozdrav k jubileu Sone Švecovej (Marta Botíková)	304
K životnému jubileu M. Kaspera (Milan Leščák)	305
Konferencia „Desať rokov inštitucionálneho národopisného výskumu južného Gemera“ (Jozef Liszka)	306
IX. medzinárodné sympóziu Ethnographia Pannonica (Juraj Podoba)	306
VIII. medzinárodná konferencia folkloristov v Bulharsku (Hana Hlôšková)	307
Od detskej knihy k bádaniu o rozprávkach (Viera Gašparíková)	308

RECENZIE A REFERÁTY

Holý, D.: Zpěvní jednotky lidové písně (Soňa Burlasová)	310
Štefanovičová, T.: Osudy starých Slovanov (Monika Kardošová)	311
Dejiny literárnej komparatistiky socialistických krajín (Zuzana Profantová)	311
Norwegische und Isländische Volksmärchen (Gabriela Kiliánová)	312
Něšťastné peníze (Gabriela Kiliánová)	313
Todorov, D.: Blgarskata etnografia (Peter Slavkovský)	314
Takács, B.: Bibliai jelképek (Olga Danglová)	315
Gömöri Néprajza 1–20 (Jozef Liszka)	316
P. Zelenák: Socializácia živností na Slovensku (Jaroslav Čukan)	318
G. V. Starovojtova: Etničeskaja gruppa v sovremennom sovetskom gorode (Zuzana Profantová)	319

СОДЕРЖАНИЕ

К ФУНКЦИИ ОБЩЕСТВЕННЫХ ГРУПП В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ОБЩЕСТВЕННОГО СОЗНАНИЯ И БЫТА – ИСТОРИЧЕСКИЕ И ЭТНОКУЛЬТУРНЫЕ АСПЕКТЫ

Филова, Божена: Об этнографическом исследовании общественных групп	8
Сироватка, Олдржих: Группа, народ и нация в концепции фольклора	13
Якубикова, Корнелия: Половая и возрастная дифференциация в свадебных обычаях в Словакии	19
Николич, Десанка: Авторитет и социализация лица в семье	29
Радованович, Миляна: Социализация в сербской этнографии 19-го и первой половины 20-го	

веков	35
Ратица, Душан: Место старых людей в семейной и общественной жизни словацкой деревни	39
Ондерчанинова, Андреа: Общественные контакты старых людей в настоящее время	45
Бенеш, Богуслав: Влияние традиции на возникновение и формирование групп в детских фольклорных ансамблях	51
Профантова, Зузана: Поколение как детерминанта в трансмиссии и традиции фольклорного жанра	55
Славковски, Петер: Сезонные рабочие как социальная группа	65
Калявски, Михал: Общественное происхождение ремесленных учеников и договорные отношения в избранных областях Словакии в течение 1889–1938 лет	71
Чукан, Ярослав: Функции подсобного общества в обществе шахтеров	83
Кардошова, Моника: Ремесленники в качестве профессиональной группы и их значение для общественной жизни города в межвоенный период	91
Дарулова, Йолана: Отражение социальных групп в народной прозе	99
Хабовштиак, Антон: Секретный язык продавцов полотна из верхней Оравы как проявление их группового отличия	103
Бандич, Душан: К исследованию ценностных ориентаций научного учреждения в качестве специфичной общественной группы	111
Фролец, Вацлав: Микроструктура традиционного местного общества в Чехии и в Моравии в 19-ом веке	117
Ковачевичова, Соня: Жизнь общества в г. Липтовски Микулаш в течение 1830–1945 гг.	135
Лангер, Йиржи: Значение социальной среды для культурной дифференциации в развитии поселения	150
Подоба, Юрай: Отражение социальной структуры в развитии строительной культуры и жилища в словацкой деревне	160
Мерова, Маргита: Возрастная и социальная дифференциация местного общества (на примере танцевальной жизни)	167
Штибраниова, Татьяна: К проблематике территориальных групп (на примере хутора Валаска Бела)	173
Кандерт, Йосеф: Функции так наз. лучших семей в создании ценностных систем среднесловацкой деревни	181
Шковиерова, Зита: Современные функции соседских групп	184
Парикова, Магдалена: Место и функции прислуг в локальном обществе	191
Хорватова, Любица: К вопросу влияния церковной жизни на формирование самостоятельных групп локального общества Словакии в первой половине 20-го века	194
Попелкова, Катарина: Общественные случаи	

встречи жителей небольшого города в межвоенный период	199
Бенюшкова, Зузана: Профессия повивальных бабок в культурно-историческом контексте	205
Фалтянова, Любица: Кооперативная торговля и местное общество	215
Сулитка, Андрей: К дифференциации фольклорных традиций отмирающего местного общества в национально смешанной области	224
Михайлова, Катя: Бродячие певцы-нищие как социальная группа и их функции в обществе	230
Килианова, Габриела: Нищие как социальная группа и их отношения к местному обществу	237
Лутер, Даниел: Братиславское „корзо“ в прошлом	247
Вановичова, Зора: К общественной функции фольклорных юмористических лиц в городе	253
Швецова, Соня: Функция общественного сознания в создании и существовании этнографических групп в Словакии	257
Марушиакова, Елена: Маленькие этнические группы – попытка к внутренней классификации	262
Дубаиова, Мария: К проблематике отношений цыганской местной и цыганской этнической групп	274
Манн, Арне Б.: Выбор супруга у Цыган-Рома в регионе Спиш	278
Салнер, Петер: После колоковия	285
ДИСКУССИЯ	
Лешчак, Милан: Этнофильм Чадца – замечания ретроспективе	287
Урбан, Мариан: Фильмы о народной культуре и Этнофильм Чадца	292
Лутер, Даниел: Научный фильм и видеозапись на Этнофильме Чадца	294
Лужица, Ренé: Этнофильм и телевизионные программы о народной культуре	295
Дискуссия в свободной трибуне Этнофильма Чадца 1988	298
Заключительный протокол совещания жюри Этнофильма Чадца 1988	300
ОБЗОРЫ	
За Эмой Марковой (Ярмила Паличкова-Паткова)	302
Привет к юбилею Сони Швецовой (Марта Ботикова)	304
К жизненному юбилею М. Каспера (Милан Лешчак)	305
Конференция „Десять лет институционального этнографического исследования южного Гемера“ (Йозеф Лиска)	306
IX-ый международный симпозиум Ethnographia Rannonica (Юрай Подоба)	306
VIII. международная конференция фольклористов в Болгарии (Хана Хлошкова)	307
От детской книги к исследованию сказок (Вера Гашпарикова)	308
РЕЦЕНЗИИ И РЕФЕРАТЫ	

INHALT

ZUR FUNKTION DER SOZIALEN GRUPPEN BEI DER FORMIERUNG DES GESELLSCHAFTLICHEN BEWUSSTSEINS UND DER LEBENSWEISE – HISTORISCHE UND ETHNOKULTURELLE ASPEKTE	
Filová, Božena: Über die ethnographischen Erforschung der gesellschaftlichen Gruppen	8
Sirovátka, Oldřich: Die Gruppe, das Volk und die Nation in der Konzeption der Folklore	13
Jakubíková, Kornélia: Die Geschlechts- und Altersdifferenziation in den Hochzeitsbräuchen in der Slowakei	19
Nikolić, Desanka: Die Autorität und Sozialisation des Individuums in der Familie	29
Radovanović, Miljana: Die Sozialisation in der serbischen Ethnographie des 19. und der ersten Hälfte des 20. Jhd	35
Ratica, Dušan: Der Platz der alten Menschen in dem Familien- und Gesellschaftsleben des slowakischen Dorfes	39
Onderčaninová, Andrea: Die gesellschaftlichen Kontakte der alten Menschen in der Gegenwart	45
Beneš, Bohuslav: Der Einfluss der Tradition auf die Entstehung und Formung der Gruppen in Kinderfolklorensembles	51
Profantová, Zuzana: Generation als eine Determinante in der Transmission und Tradition eines Folkloregenes	55
Slavkovský, Peter: Die Saisonarbeiter als soziale Gruppe	65
Kalavský, Michal: Die gesellschaftliche Herkunft der Handwerkerlehrlinge und die Lehrvertragsbedingungen in den J. 1889–1938	71
Čukan, Jaroslav: Die Bedeutung des Unterstützungsvereins in einer Bergarbeitergemeinde	83
Kardošová, Monika: Die Gewerbetreibenden als professionelle Gruppe und ihre Bedeutung für das Gesellschaftsleben der Stadt in der Zwischenkriegszeit	91
Darulová, Jolana: Der Reflex der sozialen Gruppen in der Volksprosa	99
Habovštiak, Anton: Über die „Leinwandhändlersprache“ im oberen Orava-Gebiet	103
Bandić, Dušan: Zur Forschung der Wertorientierung eines wissenschaftlichen Instituts als einer spezifischen sozialen Gruppe	111
Frolec, Václav: Die Mikrostruktur der traditionellen lokalen Gemeinschaft in Böhmen und in Mähren im 19. Jhd	117
Kovačevićová, Soňa: Das Gesellschaftsleben in der Stadt Liptovský Mikuláš in den J. 1830–1945	135
Langer, Jiří: Die Bedeutung der sozialen Umwelt für die kulturelle Differenzierung in der Siedlungsentwicklung	150
Podoba, Juraj: Der Reflex der sozialen Struktur in der Entwicklung der Baukultur und Wohnweise in der slowakischen Provinz	160
Štibrányiová, Tatiana: Zur Problematik der terri-	

torialen Gruppen	167
Méryová, Margita: Die alters- und soziale Differenzierung in lokaler Gemeinschaft	173
Kandert, Josef: Die Funktion der sog. besseren Familien in der Schaffung der Wertsysteme im mittelslowakischen Dorf	181
Škovierová, Zita: Gegenwärtigen Funktionen der Nachbarsgruppen	184
Paríková, Magdaléna: Die Stellung und Funktionen der Dienerschaft in der lokalen Gemeinschaft	191
Chorváthová, Lubica: Zur Frage des Einflusses des kirchlichen Lebens auf die Formung von Interessengruppen der Lokalgemeinschaft in der Slowakei in der 1. Hälfte des 20. Jahrhundert	194
Popelková, Katarína: Gesellschaftliche Anlässe und Gelegenheiten bei denen sich die Bewohner einer Kleinstadt in der Zwischenkriegszeit trafen	199
Beňušková, Zuzana: Der Hebammerberuf im kulturhistorischen Kontext	205
Falťanová, Lubica: Die Genossenschaftliche Handel und die lokale Gesellschaft	215
Sulitka, Andrej: Zur Differenzierung der Folkloretradition einer untergehenden Lokalgemeinschaft in einer national Gemischten Region	224
Michajlova, Kafa: Die Wandernden Sänger-Bettler als soziale Gruppe und ihre Funktionen in der Gesellschaft	230
Kiliánová, Gabriela: Bettler als eine soziale Gruppe und ihre Beziehungen zur lokalen Gemeinschaft	237
Luther, Daniel: Der Corso in Bratislava	247
Vanovičová, Zora: Folklorezyklen über humoristische Gestalten in der Stadt	253
Švecová, Soňa: Funktion des gesellschaftlichen Bewusstseins in der Formierung und Existenz der ethnographischen Gruppen in der Slowakei	257
Marušiaková, Jelena: Kleine ethnische Gruppen – ein Versuch um Klassifikation	262
Dubayová, Mária: Zur Problematik der Beziehungen der lokalen und ethnischen Zigeunergruppe	274
Mann, Arne B.: Die Ehepartnerwahl bei den Zigeuner-Romas in der Region Zips	278
Salner, Peter: Am Rande des Kolokviums	285
DISKUSSION	
Leščák, Milan: Etnofilm Čadca – Anmerkungen zur Retrospektive	287
Luther, Daniel: Die wissenschaftliche Film und Videoaufnahme in Ethnofilm Čadca	292
Lužica, René: Etnofilm und die Fernsehprogramme über die Volkskultur	295
Diskussion auf der Freien Tribune des Ethnofilms Čadca 1988	298
Schlussprotokoll aus dem Filmwettbewerb Ethnofilm Čadca 1988	300
RUNDSCHAU	
Nachruf für Ema Marková (Jarmila Paličková-Pátková)	302
Jubiläumsgross für Soňa Švecová (Marta Botíková)	304
Jubiläum von M. Kasper (Milan Leščák)	305

Konferenz „Zehn Jahre der institutionellen volkskundlichen Forschung in Südgemein“ (Jozef Liszka)	306
IX. Internationales Symposium Ethnographia Pannonica (Juraj Podoba)	306
VIII. Internationale Konferenz der Folkloristen in Bulgarien (Hana Hlôšková)	307
Vom Kinderbuch zur Märchenforschung (Viera Gašparíková)	308
BÜCHERBESPRECHUNGEN UND REFERATE	

CONTENTS

TO THE FUNCTION OF SOCIAL GROUPS IN SHAPING THE SOCIAL CONSCIOUSNESS AND THE WAY OF LIFE – HISTORICAL AND ETHNOCULTURAL ASPECTS	
Filová, Božena: On ethnographical research of social groups	8
Sirovátka, Oldřich: The group, the people and the nation in the conception of folklore	13
Jakubíková, Kornélia: Sexual and age differentiation in the wedding customs in Slovakia	19
Nikolić, Desanka: Authority and socialization of the individual in family	29
Radovanović, Miljana: Socialization in Serbian ethnography of 19th and the first half of 20th century	35
Ratica, Dušan: The role of old people in the family and in social life of the Slovak village	39
Onderčaninová, Andrea: Social contacts of old people at the present time	45
Beneš, Bohuslav: The influence of the tradition on the rise and shaping of groups in the children's folklore	51
Profantová, Zuzana: Generation as a determinant in the transmission and tradition of folklore genre	55
Slavkovský, Peter: Seasonal workers as a social group	65
Kalavský, Michal: The social origin of artisan's apprentices and the contractual relationships in the chosen regions of Slovakia within the years 1889–1938	71
Čukan, Jaroslav: The function of a subsidiary association in mining village	83
Kardošová, Monika: Craftsmen as a professional group and their significance for the social life in town in the interwar period	91
Darulová, Jolana: The reflection of social groups in folk prose	99
Habovštík, Anton: The secret language of upper-Oravian linen-dealers as the expression of their group distinction	103
Bandić, Dušan: To the study of value orientation of a scientific institution as a specific social group	111
Frolec, Václav: Microstructure of the traditional local community in Bohemia and Moravia in the 19th century	117
Kovačevićová, Soňa: The life of associations in Liptovský Mikuláš within the years 1830–1945	135

Langer, Jiří: The significance of social environment for the cultural differentiation in the development of settlement	150
Podoba, Juraj: The reflection of social structure in the development of building culture and dwelling in the Slovak villages	160
Méryová, Margita: The age and social differentiation of the local community (based on the example of dancing life)	167
Štibrányiová, Tatiana: To the problems of the territory groups (on the example of a new-ground settlement Valaská Belá)	173
Kandert, Josef: The function of the so-called better families in creating the value systems in the village of central Slovakia	181
Škovierová, Zita: The present-day functions of neighbour groups	184
Paríková, Magdaléna: The position and function of servants in local community	191
Chorváthová, Lubica: To the question of influence of the religious life on shaping the interest groups of the local community of Slovakia in the first half of 20th century	194
Popelková, Katarína: Social occasions of meeting the inhabitants in a small town in the inter-war period	199
Beňušková, Zuzana: The profession of midwives in the cultural and historical context	205
Falánová, Lubica: The cooperative trade and local community	215
Sulitka, Andrej: To the differentiation of folklore traditions of the extinguishing local community in the region with mixed nationalities	224
Michajlova, Kaťa: Itinerant singers-beggars as a social group and their function in society	230
Kiliánová, Gabriela: Beggars as a social group and their relations to the local community	237
Luther, Daniel: The Bratislava promenade in the past	247
Vanovičová, Zora: To the social function of folklore characters in the town	253

Švecová, Soňa: The function of social consciousness in the shaping and existence of ethnographical groups in Slovakia	257
Marušiaková, Jelena: Small ethnic groups – an attempt at the internal classification	262
Dubayová, Mária: To the problems of the relations between the gipsy local and the gipsy ethnic group	274
Mann, Arne, B.: Choice of marital partner in Gipsies-Roma in the region of Spiš	278
Salner, Peter: Remarks on Colloquy	285
DISCUSSION	
Leščák, Milan: Ethnofilm Čadca – Retrospective Remarks	287
Urban, Milan: Films about Folk Culture and Ethnofilm Čadca	292
Luther Daniel: Scientific film and Video-record on the Ethnofilm Čadca	294
Lužica, René: Ethnofilm and television programmes about folk culture	295
Discussion on free tribune of Ethnofilm Čadca 1988	298
The final protocol from the session of the Jury of Ethnofilm Čadca 1988	300
REVIEWS	
After Ema Marková (Jarmila Paličková-Pátková)	302
Salutation to the anniversary of Soňa Švecová (Marta Botíková)	304
To the anniversary of M. Kasper (Milan Leščák)	305
The Conference entitled “Ten years of the institutional ethnographic research of south Gemer region (Jozef Liszka)	306
The IXth International Symposium of Ethnographia, Pannonica (Juraj Podoba)	306
The VIIIth International Conference of folklorists in Bulgaria (Hana Hlôšková)	307
From children’s books to the investigation of fairy-tales (Viera Gašpariková)	308
BOOKREVIEWS AND REPORTS	

FUNKCIE SPOLOČENSKÝCH SKUPÍN PRI FORMOVANÍ SPOLOČENSKÉHO VEDOMIA A SPÔSOBU ŽIVOTA – HISTORICKÉ A ETNOKULTÚRNE ASPEKTY

V dvojčísle 1–2/1990 časopisu Slovenský národopis sprístupňujeme súbor príspevkov, orientovaných na spoznávanie funkcií spoločenských skupín pri formovaní spoločenského vedomia a spôsobu života, a to z historických a etnokultúrnych aspektov bádania. Väčšina príspevkov odznela na vedeckom kolokviu, venovanom tejto výskumnej úlohe (Piešťany, 29. V. – 1. VI. 1989) a zachováva si i v publikačnom spracovaní charakter potrebný pre spoločné kolokviálne overovanie a precizovanie poznatkov. Niektoré príspevky vznikli dodatočne na objednávku redakcie (D. Nikoličová, M. Radovanovičová, D. Bandič, A. Habovštiak, J. Marušiaková).

Kolokvium nadviazalo na cyklus pracovných stretnutí a seminárov Národopisného ústavu SAV k danej problematike. Znamenalo prvú etapu jej zmapovania z hľadiska poznávacích cieľov etnografickej a folkloristickej vedy. Takýto cieľ si kladie i dvojčíslo, ktorým výsledky riešenia sprístupňujeme. Novembrový prudký zvrät spoločenských pomerov v našej vlasti, otvárajúci pozitívne predpoklady pre reálne uplatnenie demokracie v živote jednotlivca a celej spoločnosti, znamená i pre etnografiu a folkloristiku rozšírený priestor uplatnenia jej poznatkov. Znamená pre ňu výzvu pravdivými analýzami spoločenskej skutočnosti z hľadiska jej historických a etnokultúrnych determinácií prispievať k jej hlbšiemu poznávaniu a najmä zdokonaľovaniu. Redakcia časopisu Slovenský národopis víta a prijíma túto výzvu. Je presvedčená, že i súbor príspevkov nášho dvojčísla – pripravených ešte pred novembrovými udalosťami 1989 – naznačuje, že etnografia a folkloristika u nás má pre pravdivé a nezužované vedecké zhodnocovanie vývinu spoločnosti vlastné pozitívne skúsenosti a východiská s cieľom humanizovať ju, ktoré sa v našom časopise odrážalo už v predchádzajúcom období.

REDAKCIA

SPOLOČENSKÉ PRÍLEŽITOSTI STRETÁVANIA SA OBYVATEĽOV MALÉHO MESTA V MEDZIVOJNOVOM OBDOBÍ

(na príklade tanečných zábav v meste Pezinok,
okres Bratislava-vidiek)

KATARÍNA POPELKOVÁ

Národopisný ústav SAV, Bratislava

Problematika spoločenského života v meste je napriek svojej dôležitosti v slovenskej etnografii nerozpracovaná. V tomto príspevku sa na príklade tanečných zábav ako jednej z príležitostí spoločenského styku pokúsime charakterizovať spoločenský život v meste Pezinok vo vymedzenom období. Medzivojnové obdobie sme si zvolili preto, že ho z hľadiska potrieb národopisného bádania považujeme za významný časový úsek, v ktorom sa prelínajú prvky staršie (z obdobia kapitalizmu na prelome storočí) s novotváračimi sa prvkami súčasnosti.¹

Spoločenský život obyvateľov malého mesta tvorila vtedy pestrá škála príležitostí stretávania sa. Ku kontaktom v rámci rodinného života a pracovných vzťahov rozličnej úrovne treba prirátat i tie, ku ktorým dochádzalo pri obchodnej a trhovej výmene i úradných stykoch. Tieto možno sledovať tak medzi obyvateľmi navzájom, ako i medzi nimi a ľuďmi z okolitých obcí a miest. Príslušníci rozličných skupín obyvateľov malého mesta dochádzali do styku tiež vďaka organizovaniu sa v spolkoch, organizáciách a združeníach rozličnej povahy (vo veľkej miere v súvislosti s prudko sa rozvíjajúcou politickou, kultúrnou a záujmovou diferenciáciou, ktorá začala po vzniku ČSR viac ako predtým nadobúdať inštitucionalizované formy).

Jednotlivci, ktorí sa rôznou mierou zapájali do činnosti týchto inštitúcií, však pritom nestrácali znaky svojej rodinnej, majetkovej, etnickej, konfesionálnej či profesionálnej príslušnosti. Spoločenský život v malom meste potom možno chápať ako zložitý systém oficiálnych i neoficiálnych

zväzkov, vzťahov, záujmov a cieľov, do ktorého uvedomele či neuvedomele vstupoval každý člen lokálneho spoločenstva nesúc znaky aj niekoľkých prvkov systému súčasne. Tieto potom ovplyvňovali jeho správanie sa voči ostatným a možnosti výberu pred vstupom do nových vzťahov. Pri riešení otázok spoločenského života je pre etnografiu zaujímavé sledovať, akými mechanizmami sa spomenuté prvky lokálneho spoločenstva dostávali do kontaktov, ako sa prejavovali, čím bola zabezpečená ich vzájomná tolerancia – príp. či dochádzalo ku konfliktom, nakoľko boli v čase a priestore stabilné a pod.

Veľmi plasticky sa všetky spomenuté vzťahy, poukazujúce na diferenciáciu lokálneho spoločenstva, prejavujú práve v situáciách, pri ktorých dochádza k viac-menej voľnému, neoficiálnemu styku a komunikácii jeho obyvateľov. Tento okruh príležitostí tvorili v medzivojnovom období rozličné oslavy a slávnosti, prechádzky na korze, návštevy kultúrnych podujatí – hudobných a divadelných predstavení, ale tiež napr. oslavy spojené s ukončením zberu úrody (dožinky, vinobranie) i účasť na výročných jarmokoch a pod.

Pre potreby tohto príspevku zamerali sme sa na problematiku tanečných zábav v Pezinku. Pokúsime sa – vychádzajúc z poznatkov získaných archívnym štúdiom i terénnym výskumom – poukázať na význam tanečných zábav v spoločenskom živote mesta i pre jeho obyvateľov. Hoci je problematika, ktorú sledujeme, úzko spojená s obyčajovou tradíciou, tento aspekt je nateraz mimo nášho záujmu.

Vychádzajúc zo stručnej charakteristiky hospo-

dárskej a spoločensko-politickej situácie v meste Pezinko v období medzi svetovými vojnami (1918–1939) sme sledovali niekoľko línii problematiky tanečných zábav:

- kto bol ich poriadateľom a ako sa organizačne zabezpečovali,
- aké zábavy bývali v priebehu roka,
- kde sa konali,
- ako sa prezentovala vyššie naznačená diferencovanosť obyvateľov mesta.

V závere sa pokúsime stručne zhrnúť význam tanečných zábav v spoločenskom živote, ako nám to ukázal nateraz získaný materiál.

V Pezinku žilo v období medzi vojnami približne 4,5 tisíce obyvateľov, najmä slovenskej a nemeckej, menej maďarskej a českej národnosti.² Napriek tomu, že navonok vystupovalo mesto ako významné vinohradnícke centrum – ako v predchádzajúcich obdobiach – bohaté bolo aj zastúpenie remesiel a živností,³ čulý bol obchodný ruch⁴ a pracovala tu aj továreň vyrábajúca tehly (Kriserova tehelná). Časť obyvateľov, najmä mladí ľudia, odchádzala za prácou do fabrik v blízkej Bratislave. Štruktúru obyvateľstva, ktorej základ tvorili vinohradníci, robotníci, remeselníci a živnostníci, dopĺňovala menšia skupina inteligencie, úradníkov (pristáňovaných z Čiech a Moravy) a mestských zamestnancov. Konfesionálne sa obyvateľstvo Pezinka členilo na katolíkov, evanjelikov a židov.⁵ Pestrej profesionálnej, národnostnej a náboženskej štruktúre zodpovedalo aj pomerne veľké množstvo organizácií politických strán a spolkov. Pracovali tu organizácie Československej sociálno-demokratickej strany, Ludovej – neskôr Hlinkovej slovenskej ľudovej strany, agrárnej a komunistickej strany. Tieto si vytvárali vlastné telocvičné spolky (Sokol, Orol, Robotnícka telocvičná jednota, Jednota proletárskej telovýchovy), divadelné krúžky a spevokoly.⁶ Organizovaniu tanečných zábav sa okrem spomenutých venovali aj spolky cirkevné (Združenie katolíckej mládeže, katolícky spolok Poverelo, Ženská katolícka jednota, Evanjelický spolok), športové kluby (Turistický a lyžiarsky spolok a pezinský Šport-club), pezinskí živnostníci, Spolok vojenských vyslúžilcov, Červený kríž, vinohradnícke družstvá, Dobrovoľný hasičský zbor a v čase odvodov aj regrúti.⁷

Na rozdiel od dedín, kde tancovačky poriadal v tomto období obyčajne majiteľ hostinca a neformálne skupiny – mládenecké spolky, regrúti – v malých mestách sa tejto činnosti venovali už spomenuté združenia, spolky a politické strany. Tieto okrem svojho základného poslania boli

aktívne i navonok v oblasti kultúry a zábavy. Pretože na plnenie základných funkcií potrebovali určité materiálne prostriedky, stali sa – popri platení členských príspevkov – práve spomenuté aktivity, medzi ktoré patrili i tanečné zábavy, jedným z hlavných zdrojov príspevku do ich pokladníc. Tento fakt potom vysvetľuje skutočnosť, že v mestečkách v 20., ale najmä v 30. rokoch tohto storočia pulzoval čulý zábavný život počas celého roka.

Pred rokom 1918 bol v Pezinku strediskom spoločenskej zábavy hostinec U zeleného stromu, mestská alej a miestnosti v Železnom kúpeli neďaleko mesta. Tu sa poriadali zábavy, majálesy a Annabály; z tejto zábavy však boli vylúčené okrem „smotánky“ všetky ostatné vrstvy obyvateľov. Kultúrny život v Pezinku – máme na mysli práve poriadanie tanečných zábav – začal sa prebúdzat po vzniku ČSR najmä vďaka aktivite Dobrovoľného hasičského zboru, ktorý tu jestvoval od 70. rokov 19. storočia. Neskôr sa pripájajú novovznikajúce spolky a organizácie – Robotnícka telovýchovná jednota sociálnej demokracie, silná organizácia Sokola, hlinkovský Orol a Jednota proletárskej telovýchovy komunistickej strany, ktoré boli až do konca tridsiatych rokov hlavnými poriadateľmi tancovačiek v Pezinku.

Keďže možnosť konania tanečných zábav bola viazaná na väčšie miestnosti, spočiatku sa využívali sály hostincov (Zelený strom, Demovič), keď si spolky vybudovali vlastné budovy (Orlovňa, Sokolovňa), celú svoju činnosť presunuli do nich. Preto najmä v dvadsiatych rokoch bolo usporiadanie zábavy niektorým zo spolkov viazané na predchádzajúce zjednanie miestnosti, čo museli odsúhlasiť mestský úrad a policajné veliteľstvo v meste. Podľa výpovedí informátorov práve úspech v tejto konkurencii prinášal spolkom už spomenuté ekonomické zisky, pretože kto získal „termín“, získal i účastníkov. V Pezinku sa totiž vzhľadom na počet obyvateľov spravidla neudržali dve zábavy v jeden deň (teda nemali by dostatočný zisk obidvaja poriadatelia). Okrem sál sa na tieto účely využívali aj voľné priestranstvá – letné záhrady hostincov (U Slimáčky, U Regináča), voľná plocha pod gaštanmi v mestskej aleji a prostredie horárne U Hilára neďaleko Pezinka. Konanie zábavy sa oznamovalo plagátmi, niektoré spolky chodili aj pozývať do rodín.

Tanečná sezóna začínala po sviatku Troch kráľov fašiangami. Zábavy a maškarné plesy robili vtedy spolky striedavo až do začiatku pôstu na Popolcovú stredu. Maškarné plesy poriadali najmä Sokoli, ktorí mali vyhradené tri termíny

– prvý ples bol „maškarný“, druhý „šibrinky“ a tretí „dozvuky“. Príležitosťou na prezentáciu spoločenského postavenia boli najmä šibrinky. Ženy sa obliekali do nákladných kostýmov, aby ukázali, „ktorá na čo má“. Po pôste sa prvá zábava robila až po Veľkej noci – „šibačková“. V máji a júni spolky poriadali majálesy a juniálesy v horárni U Hilára spojené so spoločným výletom do prírody, z ktorých býval dobrý zisk.⁸

Letné obdobie bolo na zábavy chudobné, pretože – podľa informátorov – „každý mal roboty vo vinohradoch“. Jedinou významnou udalosťou vtedy boli letné hasičské zábavy poriadané na záver verejného požiarneho cvičenia. Na jeseň sa zvykla poriadať v Pezinku aj oberačková zábava.

Ďalšou významnou akciou boli katarínske zábavy (okolo 25. novembra), organizovanie ktorých mali vyhradené požiarnici a cirkevný Evanjelický spolok, ktorého zábava bola známa nákladnosťou, bohatým občerstvením a tombolou. V dvadsiatych rokoch sa na Katarínu ako jediný termín robili v Pezinku dve zábavy naraz. Vtedy, ako vravia pamätníci, „katolíci išli k hasičom a evanjelici k svojim, tak mali účasť aj tí aj tí“. Neskôr v priebehu tridsiatych rokov tento vychytený termín (dlhá odmlka po letnej prestávke) využívali aj ostatné spolky. Po odvodoch zvykli poriadať zábavu regrúti – viacerí mládenci sa zložili na zaplatenie sály v niektorom hostinci, hudba im obyčajne hrala lacnejšie.

V období adventu sa zábavy už nekonali, podobne ako ani cez Vianoce. Neskôr sa však ujalo organizovanie Štefanskej zábavy, ktoré v Pezinku presadil zábavný odbor komunistickej strany. Kým sa k tomuto zvyku nepripojili ostatné spolky, vraveli, že „komunisti nemôžu vydržať do fašangu“. Možno tu veľmi jasne sledovať spomenutý ekonomický zreteľ. Najmä katolícka cirkev zakazovala v tomto termíne konať zábavy, a preto spolky, ktoré museli čakať do fašiangov, s neľúbosťou sledovali prílev peňazí do pokladnice komunistov z tejto zábavy.

Termín zábav, čo sa týka dní v týždni, sa musel prispôbiť pracovnému rytmu. Preto sa zábavy konali spočiatku iba v nedeľu. Sobota ako pracovný deň, kedy sa robilo nielen vo fabrike, ale i na hospodárstve, sa dostala do programu zábav až neskôr, keď pribudlo spolkov a poriadanych zábav. Bývali potom aj v sobotu a nedeľu a trvali do polnoci, s policajným povolením aj do skorých ranných hodín. Vekové rozpätie účastníkov zábav bolo široké – od najmladších 13–15-ročných detí, ktoré sa podľa slov informátorov „motali medzi dospelými“, prípadne počúvali pod oknami

až kým „neprišiel žandár a marš domov, lebo to požalujem v škole“, cez najpočetnejšiu slobodnú mládež, mladých i starších manželov, až po rodičov, ktorí tu dozerali na dcéry. Hudobný sprievod tancovačiek zabezpečovali organizátori dohodou s niektorou cigánskou kapelou z okolia, s pezinskou dychovkou alebo tanečnou džezovou kapelou z Bratislavy. Hudobníkom museli zabezpečiť jedlo, niekoľko litrov vína a na záver dohodnutú peňažnú sumu.

Tancovať sa v Pezinku učili deti od malička pri hudbe harmoniky, keď sa stretali susedia v dvo-roch, stodolách i na ulici a tiež na svadbách. Bývali tu aj kurzy tanca, ktoré viedli učitelia z Bratislavy v miestnostiach niektorého z hostincov.⁹ Na zábavách sa vtedy tancovala polka, valčík, čardáš, tango, šotyš, na sokolských zábavách i česká beseda v krojoch. Občerstvenie pripravovali usporiadatelia. Doniesli potraviny a víno, ktoré sa potom predávalo v bufete. Ak sa zábava robila v hostinci, jedlo a pitie predával majiteľ.

Za poriadok a pokojný priebeh zábavy zodpovedali organizátori, na kontrolu chodil i mestský strážnik. Informátori si nepamätajú na konflikty a bitky na zábavách, mládež vraj nemala dosť peňazí, „aby sa opili a pobili“. Tancovať sa išlo, len čo začala hrať hudba, mládenci volali do tanca svoje rovesníčky, ktoré sedeli v skupinkách pri stoloch alebo po jednej pri rodičoch, od ktorých bolo treba tanečnicu pýtať.

Okrem spomenutých tancovačiek chodila mládež na hodové zábavy do okolitých dedín. Ak si chlapec našiel dievča mimo Pezinka, pri neskorom návrate ho ohrozovali tamojší mládenci, preto sa vždy chodilo v skupinkách alebo „ešte za svetla“.

Hoci v meste Pezinok poriadalo v dvadsiatych a tridsiatych rokoch tancovačky množstvo rozličných organizácií – existencia ktorých vyjadrovala diferencovanosť obyvateľstva – nebolo ich zámerom, aby sa tu stretávalo len členstvo. Organizátori sa snažili, z ekonomických príčin, pritiahnúť naozaj väčšinu mládeže. Výpoveď informátora, „spolkom išlo hlavne o ekonomický efekt. O to, že sa poschádzal celý Pezinok, a každý, už keď nič iné, tak zaplatil vstupné“, jasne dosvedčuje toto konštatovanie. Ekonomické hľadisko zjavne prevyšovalo spoločenské napr. i v prípade zábav poriadanych Spolkom vojenských vyslúžilcov – veteránov. Ak sa im podarilo v konkurencii masových spolkov získať termín, tržbu zo vstupe-niek využili na financovanie svojho spolku a až druhoradé bolo, že „sa aj spoločensky vyžili“. Zisk z tancovačiek si organizátori dobre chránili; napr. miesto pre hasičské zábavy konané vonku

v aleji bolo starostlivo ohradené plotom zo zelených vetvičiek a malo štyri brány na vyberanie vstupného. Bez vstupenky sa dnu nedostal nikto. Spoločenská príťažlivosť tanečných zábav však bola pre obyvateľov nesporne veľká. Dokazuje to i skutočnosť, že starší si dobre pamätajú na všetky druhy zábav, sami hovoria, že chodili „všade, kde sa tancovalo, to bolo jedno“.

Najviac sa od ostatného – hoci aj nábožensky a etnicky diferencovaného obyvateľstva v oblasti spoločenskej zábavy oddeľovala tzv. „hoch“ spoločnosť: mestskí úradníci, advokáti, statkári a bohatí živnostníci (pred rokom 1918 ju reprezentovala maďarská „panská elita“). Títo sa stretávali v kaviarni U Štubna. Jej majiteľ pozýval sem na soboty a nedele cigánsku kapelu. Pri hudbe sa v uzavretej spoločnosti debatovalo, hralo karty, popíjalo a spievalo do neskorých večerných hodín. Podľa výpovede jedného z informátorov: „tam si robotník najvyš jak do výčapu dovolil íst“.

Medzi ostatným obyvateľstvom Pezinka boli najvýraznejšie náboženské rozdiely. Najmä slovenskí evanjelici tvorili silnú skupinu. Prejavovalo sa to jednak vo výraznej kultúrnej súdržnosti a aktivitách a tiež v určitej spoločenskej izolácii vo vzťahu ku katolíckemu obyvateľstvu. Jej prejavom boli zábrany v nadväzovaní známostí medzi chlapcami a dievčatami opačnej viery, ktoré robili nielen rodičia, ale aj mládež sama. Informátori uvádzajú, že hoci na evanjelickú zábavu mohli ísť aj katolíci, ak však niektorý zobral „luteránske dievča“ do tanca, zazerali naňho a „hneď mu ju išli zobrat“. Evanjelici sa vraj veľmi držali spolu, boli zdržanlivejší a navzájom si vraveli „naši“, kým rovesníkom z katolíckeho prostredia hovorili „vaši“. Na druhej strane však treba spomenúť fakt, že obidve konfesie sa navzájom prispôbovali v otázke slávenia cirkevných sviatkov, ktoré v zásadnej miere ovplyvňovali časový rozvrh konania tanečných zábav počas roka. Napr. na jar začali svadby a zábavy aj v evanjelickom prostredí až po Veľkej noci – teda keď skončilo obdobie pôstu. Naopak zasa na Veľký piatok, keď evanjelici slávili „najväčší sviatok“ a nesmeli pracovať, dodržali to i katolíci, neoralo sa, ani nekopalo vo viniciach. Na Bielu sobotu, v deň konania katolíckej procesie, „kopalo sa doobeda, ale poobede išli všetci domov z vinohradov“.

V tridsiatych rokoch v súvislosti s rastom uvedomovania sa nemeckej menšiny na Slovensku došlo k diferenciacii aj samotnej evanjelickej konfesie v Pezinku. Hoci organizačne a hospodársky tu bola slovenská a nemecká evanjelická cirkev oddelená už predtým, v tomto období

nastala i spoločenská izolácia. Nemeckí evanjelici poriadali uzavreté klubové programy v cirkevných miestnostiach a ak aj poriadali zábavu, slovenskí evanjelici sa tam stretávali s výrazným odmietaním. Podľa výpovede jedného z informátorov pezinskí Nemci, ktorí všetci vedeli aj slovensky a pri rozhovore so Slovákom tak aj vždy hovorili, odrazu odmietali hovoriť inak ako nemecky, držali sa pospolu a manifestačne „chodili poobliekani do tirndlí“.

Ak chceme spomenúť niektoré prejavy majetkovo-sociálnej diferenciacie, táto sa prejavovala napr. v obliekaní sa na tanečné zábavy. Ani v období maškarných plesov si dcéry a ženy robotníkov a vinohradníkov nemohli dovoliť dať ušit' či kúpiť drahé šaty ako ženy z vyššej spoločnosti. Obliekali sa teda do sviatočných šiat – „síce skromne, ale vždycky čisto“. Jeden z informátorov, ktorý bol vtedy učňom, vraví: „My učni sme sa držali pohromade, ako sme sa v nedeľu ráno obliekli do čistého, tak sme išli aj večer na zábavu.“ Vinohradnícke dievčatá na niektoré zábavy nosili aj kroj. Slobodné dievčatá z týchto skupín chodili na tancovačky v skupinkách, príp. s matkou niektorej z nich. Mohli sa voľne zabávať, do polnoci však museli byť doma. Dcéra lekára, úradníka či bohatého živnostníka mala vždy „garde“, a ak aj neboli s ňou rodičia, domov ju odprevadil niektorý ich známy, alebo starší brat. Pamätníci spomínajú, že za monarchie a ešte aj v dvadsiatych rokoch sa stávalo, že dievčatá doma preplakali celý večer, ale bez matky sa „pohnúť nemohli“. Možnosť účasti na zábave nebola teda pre mládež najmä v tomto období úplnou samozrejmosťou. Vstupenky boli pomerne drahé a mládenci, ak by aj pre seba mali, často nešli nikam práve preto, že nemali peniaze na druhú vstupenku – pre dievča. Vreckové na tento účel získavali privyrábaním si. Vravia, že „lacnejšie bolo vtedy ísť do kina ako na zábavu“, zábavy však sa tešili väčšej obľube. Tu sa mládež nielen zabavila, ale učila sa rozoznávať a rešpektovať rozdiely medzi príslušníkmi jednotlivých konfesií, národností, profesionálnych a majetkových vrstiev, čím zábavy plnili významnú socializačnú funkciu. Okrem toho pôsobili aj na upevnenie spolupatričnosti obyvateľov mestečka. Dopĺňali sa tu známosti medzi tými, ktorí inak neprichádzali každodenne do styku (svedčí o tom i výpoveď informátora: „Na zábave sa ľudia poznali. Keď ste prišli, kto tam sedel, každého ste poznali, aj dievčatá aj chlapcov“).

V tridsiatych rokoch boli okrem sokolských a orolských zábav najnavštevovanejšie a čo do

návštevníkov aj najpestrejšie zábavy poriadané organizáciou komunistickej strany, ktorá v Pezinku vzhľadom na silné robotnícke zázemie z veľkej časti organizovala športovú i kultúrnu aktivitu mládeže. Komunisti mali lacné vstupné, pretože mali vlastnú kapelu a takmer výhradne obsadzovali najväčšiu sálu v Pezinku – v hostinci U Demoviča. Na tieto zábavy chodili vinohradníci, robotníci i nezamestnaní, ale aj veľká časť živnostníkov, pre ktorých bola účasť práve na tejto zábave vecou prestíže. Slovenskí, ale najmä židovskí obchodníci sa doslova pretekali vo výške dobrovoľných peňažných darov pre poriadateľov – zabezpečovali si takto veľmi premyslene zákazníkov pre svoje obchody. Obyvatelia si tento vzťah veľmi jasne uvedomovali, na čo poukazuje i poznámka nášho informátora: „Vtedy sa hovorilo – kto kúpi živnostníkov, keď nie robotníka? Robotník má peniaze, lebo zarába.“

Na doplnenie treba ešte spomenúť význam, aký mali hasičské – letné alebo katarínske – zábavy pre udržiavanie spoločenských kontaktov. Pred poriadaním zábavy obchádzali členovia hasičského zboru rad radom domy s pozvánkami. Mešťania, ktorí si aj nekúpili lístky, dali pozývajúcim vždy nejakú peňažnú podporu. Vyjadrovali tým jednak vážnosť postavenia dobrovoľného požiarneho zboru v meste a zabezpečovali si dobré vzťahy s ním (nasvedčujú tomu aj výpovede: „Hasičom, tým dal každý podporu, aj keď neišiel tancovať“, „hasičov každý potreboval, každý ich

išiel podporiť“). Svojím významom sa preto práve tieto zábavy stali v určitom zmysle spoločensky nevyhnutnými. Vtedy išli na zábavu aj starší obyvatelia, rodičia brali so sebou aj menšie deti, „postretal sa tam celý Pezinok“.

Náš príspevok si nenárokujeme vyčerpať celú problematiku spojenú s riešenou témou. Predstavuje jeden z možných prístupov k interpretácii získaného materiálu. Možno konštatovať, že význam tanečných zábav v sledovanom období nespočíval len vo vyžití sa zábavou a tancom. Ekonomická motivácia spôsobovala, že spolky a združenia si pri organizovaní zábav vzájomne konkurovali a usilovali o priazeň čo najširšieho okruhu účastníkov. Títo si síce uvedomovali svetonázorové a záujmové rozdiely medzi inštitúciami, ktoré sa v meste aktivizovali vo sfére kultúry, tanečné zábavy sa však všeobecne tešili širokej obľube. Obyvatelia za ich výhodu považovali práve možnosť voľnej spoločenskej komunikácie, nadväzovanie nových známostí medzi mládežou, možnosť prezentovať svoje postavenie medzi dospelými, a to všetko v zdanlivo neoficiálnej uvoľnenej atmosfére. Okrem toho sa tu mládež mala možnosť nepriamo zoznamovať s rozdielmi medzi príslušníkmi jednotlivých skupín obyvateľstva. Tanečné zábavy tak plnili aj socializačnú funkciu. Táto bola pre jednotlivca žijúceho v špecifickom organizme malého mesta veľmi dôležitá.

POZNÁMKY

- 1 VEČERKOVÁ, E.: Spoločenský život v malém meste na Brněnsku. In: Venkovské město. 2. Uherké Hradiště 1987, s. 144.
- 2 Dejiny Pezinka. Obzor, Bratislava 1982, s. 49 an.; NOSÁL, J. V.: Pezinské cechy. Vlastiv. Čas. XXV, 1976, č. 3, s. 136.
- 3 Hoci najväčší rozmach remesiel v Pezinku nastal v 16. a 17. stor., ešte v 19. stor. tu bolo 269 majstrov a 228 tovarišov z 50 remesiel. O tom bližšie pozri NOSÁL, J. V.: c. d., s. 134. V dvadsiatych rokoch tohto storočia bolo v meste zriadené Živnostenské zmiešané spoločenstvo pre Modranský okres, čo bolo znakom hospodárskej i početnej prevahy pezinských živnostníkov v okrese. O tom bližšie pozri Dejiny Pezinka: c. d., s. 125 an.
- 4 V Pezinku sa poriadalo pravidelne sedem výročných jarmokov ešte aj v mezivojnovom období. Pozri:

- Štátny okresný archív Bratislava-vidiek v Modre. Fond Magistrát mesta Pezinka, i. č. 52/1919; 333/1921; 620/1911; a Fond Obvodný notársky úrad Pezinok, Tržný poriadok pre mesto – i. č. 10373/1938.
- 5 Dejiny Pezinka, c. d., 49 an.
- 6 Bližšie o politickej štruktúre v meste pozri Dejiny Pezinka, c. d., s. 90 an.
- 7 Štátny okresný archív Bratislava-vidiek v Modre. Fond Obvodný notársky úrad Pezinok. Evidencia zábav a divadiel 1931–1938, i. č. 26.
- 8 Štátny okresný archív Bratislava-vidiek v Modre. Osobné fondy. Ferdinand Gregorovič: Doplnkové poznámky k dejinám mesta Pezinka. Č. prírastkovej knihy 8640, s. 33 an.
- 9 Štátny okresný archív Bratislava-vidiek v Modre. Fond Magistrát mesta Pezinka, i. č. 2374/1920.

GESELLSCHAFTLICHE ANLÄSSE UND GELEGENHEITEN, BEI DENEN SICH DIE BEWOHNER EINER KLEINSTADT IN DER ZWISCHENKRIEGSZEIT TRAFEN

Zusammenfassung

Beim Studium der Fragen des Gesellschaftslebens in den Kleinstädten spielt die Untersuchung der Beziehungen zwischen den Angehörigen dieser lokalen Gemeinschaft, die bei gesellschaftlichen Kontakten stattfinden, eine bedeutsame Rolle. Eine von diesen Gelegenheiten waren in der Zeit zwischen den beiden Weltkriegen (1918–1938) auch die Tanzunterhaltungen, die von verschiedenen, in der Stadt tätigen Vereinen, Organisatio-

nen und Vereinigungen veranstaltet wurden. Der vorliegende Beitrag ist ein Versuch, die Merkmale der ethnischen, konfessionellen, besitzmäßigen oder professionellen Differenzierung der Einwohner der Stadt Pezinok (Kreis Bratislava) aufzuzeigen, wie sie sich in der Atmosphäre der Tanzunterhaltungen in den zwanziger und dreißiger Jahren des 20. Jahrhunderts äußerten.

Slovenský národopis

Časopis Národopisného ústavu Slovenskej akadémie vied

Ročník 38, 1990, číslo 1–2

Vychádza štyri razy do roka
Vydáva VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied

Hlavná redaktorka
Čl. kor. SAV BOŽENA FILOVÁ

Výkonná redaktorka
PhDr. ZORA VANOVIČOVÁ

Typografia: *Eva Kovačevičová*

Redakčná rada: PhDr. Ján Botík, CSc., PhDr. Soňa Burlasová, DrSc., doc. PhDr. Václav Frolec, CSc., PhDr. Viera Gašparíková, CSc., doc. PhDr. Emília Horváthová, CSc., PhDr. Soňa Kovačevičová, CSc., PhDr. Igor Krištek, CSc., PhDr. Milan Leščák, CSc., doc. PhDr. Ján Michálek, CSc., PhDr. Ján Mjartan, DrSc., doc. PhDr. Štefan Mruškovič, CSc., PhDr. Viera Nosáľová, CSc., prof. Antonín Robek, DrSc., PhDr. Peter Slavkovský, CSc., PhDr. Viera Urbancová, CSc.

Redakcia: 813 64 Bratislava, Leninovo nám. 12
Vytlačili Tlačiarne Slovenského národného povstania, št. p., Martin

Registr. zn. F 7091

Jednotlivé číslo Kčs 26,–; celoročné predplatné Kčs 104,–

Rozširuje, objednávky a predplatné prijíma PNS – ÚED, Bratislava, ale aj každá pošta a doručovateľ. Objednávky do zahraničia vybavuje PNS – Ústredná expedícia a dovoz tlače, Nám. Slobody 6, 884 19 Bratislava

© VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1990

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ
Журнал Института этнографии Словацкой Академии Наук
Год издания 38, 1990 № 1–2
Издается четыре раза в год
«ВЕДА», издательство Словацкой Академии Наук
Редакторы Д-р Божена Филова и Д-р Зора Вановичова
Адрес редакции: 813 64 Братислава, Лениново нам. 12

SLOWAKISCHE VOLKSKUNDE
Zeitschrift des Ethnographischen Institutes der Slowakischen Akademie der Wissenschaften
Jahrgang 38, 1990, Nr. 1–2 Erscheint viermal im Jahre
Herausgegeben vom VEDA, Verlag der Slowakischen Akademie der Wissenschaften
Redakteure PhDr. Božena Filová und PhDr. Zora Vanovičová
Redaktion: 813 64 Bratislava, Leninovo nám. 12

SLOVAK ETHNOGRAPHY
Journal of the Ethnographic Institute of the Slovak Academy of Sciences
Volume 38, 1990, No. 1–2
Published quarterly by VEDA, the Publishing House of the Slovak Academy of Sciences
Managing Editors PhDr. Božena Filová and PhDr. Zora Vanovičová
Editor: 813 64 Bratislava, Leninovo nám. 12

L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE
Revue de l'Institut d'Ethnographie de l'Académie slovaque des sciences
Année 38, 1990, No. 1–2
Parait quatre fois par an. Editions de VEDA, maison d'édition de l'Académie slovaque des sciences
Rédacteurs: PhDr. Božena Filová et PhDr. Zora Vanovičová
Rédaction: 813 64 Bratislava, Leninovo nám. 12

Distributed in the socialist countries by SLOVART Ltd., Leningradská 11, Bratislava, Czechoslovakia, Distributed in West Germany and West Berlin by KUBON UND SAGNER, D-8000 München 34, Postfach 68, Bundesrepublik Deutschland. For all other countries, distribution rights are held by JOHN BENJAMINS, B. V., Periodical Trade, Amsteldijk 44, 1007 HA Amsterdam HOLLAND



TELOCVIČNÁ JEDNOTA SOKOL V PEZINKU
 porada dňa 4. februára 1928 u p. Demoviča

ŠIBRINKY

Ráz: jaro, leto, podzim a zima — Hudba peš. pl. č. 29
 Začiatok o 20. h. — Vstupné 20 Kčs a obecná dávka.

Dozvuky Šibríniek dňa 18. februára 1928
 „u Zeleného stromu“. — Vstupné ľubovoľné.

*Príležitostk o poroaz u s. Krupovej. — Tdto pozvánka
 platí i na dozvuky. — Len pre pozvaných.*



V nedelu
 1. února 1928
 v 7 hod. večer.

ŠIBRINKY

TEL. JEDN. „SOKOL“
 V PEZINKU

V miestnosti
 „Zeleného stromu“

Vstupné 20 Kč. Len pre
 pozvaných. Ráz:
 z pohádky do pohádky.



V. ŠIBRINKY

RAZ: CESTA OKOLO SVETA

organizuje
 TELOCV. JEDN. „SOKOL“ V PEZINKU

dňa 3. februára 1927 u 20. hodine
 v miestnostiach hostinca pana Demoviča
 Hudba petého pluku č. 23
 Vstupné Kč 10 — a sals. daň
 Len pre pozvaných




T. J. SOKOL v Pezinku

poriada dňa 31.ho decembra 1929 v Sokolovni

silvestrovský večierok

s bohatým programom a tanečnou zábavou, na
 ktorý Vás i s ct. rodinou srdečne zve. Začiatok
 o pol 8 hod. večer. / Vstupné Kčs 5 a odznak
 Kčs 5. / Siolové zariadenie! Len pre pozvaných

Predpredaj vstupeniak u s. Krupovej.